

THE STATUS OF THE VERBS AT THE INFINITIVE IN THE INDO-EUROPEAN LANGUAGES (II)

Doina Butiurca, Assoc. Prof., PhD, Sapientia University of Tîrgu Mureş

Abstract: Our research is based on the assertion that the status / position mode infinitive verb is not just one denomination. In Indo-European languages (Greek, Latin, Western Romance languages, English language, etc) finite verb infinitive as used in specific buildings, of which the most common is the accusative with infinitive., Accusative with infinitive "independent (used in Greek in prescriptions), accusative with infinitive" dependent, used oratio obliqua, in Latin, the nominative infinitive ", infinitive with accusative" used in Western Romance languages and English are some of the construction that we propose to study the status of verbs in infinitiv. This metoda research is contrastive, descriptive and functional. The study concludes that in the actual state of development of Indo-European languages survived status predicate verbs in the infinitive in the specific buildings, partially in Romance languages (except Romanian language) and English.

Keywords: infinitive, construction, Indo-europeane languages, contrastive.

În tradiția filozofiei lui Platon și Aristotel, infinitivul a fost considerat component al judecății. Așa de exemplu, construcțiile infinitivale din limba latină clasică erau alcătuite dintr-un nume în acuzativ care servea drept subiect gramatical (și logic) și un infinitiv-considerat verb finit - în consecință, predicat gramatical și logic.

Limba latină, limbile germanice și mai recent limbile romanice (parțial) au conferit infinitivului un statut aparte în sistemul limbii. În latina clasică, infinitivul avea dublă calitate, de verb și de substantiv. Calitatea de verb era dată de prezența categoriilor gramaticale de *timp – prezent*, numit și istoric sau descriptiv (*laudare „a lăuda”*), *perfect (laudavisse „a fi lădat/ că a lădat”*), *viitor (laudaturum, -am, -um/ -os, -as, -a esse „că va lăuda”*) - și *diateză- activă („laudare”*), *pasivă (laudari „a fi lădat”*). În propozițiile subordonate complementive infinitivale, infinitivul era utilizat ca predicat. În calitate de substantiv, infinitivul îndeplinea funcțiile de subiect, nume predicativ și complement direct.

I. Acuzativul cu infinitiv în limbile indo-europene

În studiul consacrat limbilor indo-europene, Theodor Simenschi și Gheorghe Ivănescu (*Gramatica comparată a limbilor indoeuropene*, Editura Enciclopedică și Pedagogică, București, 1981) au realizat o succintă incursiune în studiul construcțiilor cu infinitiv, utilizate în limbile indo-europene, menționând faptul că „cea mai remarcabilă întrebuintare a infinitivului este aceea de acuzativ cu infinitiv (.....). În această construcție, acuzativul servește ca subiect, iar infinitivul ca verb finit”(Theodor Simenschi, Gheorghe Ivănescu 1981:437). Construcția acuzativ cu infinitiv a luat naștere relativ târziu, în greacă și în latină, respectiv în propozițiile în care acuzativul depindea de un verb finit, iar infinitivul servea spre completare: *jussi eum tacere* (am poruncit ca el să tacă). Din astfel de propoziții s-a desprins construcția, prin faptul că „acuzativul a fost asociat cu infinitivul și socotit ca subiect al acestuia”(idem). De-a lungul timpului, sunt de părere autorii, și-au însușit construcția și verbele care nu se construiesc cu acuzativul (...): lat. *gaudeo te valere* „mă bucur că ești sănătos”; got. *jah warþ afslauþ- nan allans* „și-au fost că s-au spăimântat toți” etc(idem).

Două sunt tipurile de acuzativ cu infinitiv: acuzativul cu infinitiv independent, așa cum se află în limba greacă, mai ales în prescripții, deci ca imperativ, și cum există în limba latină în *oratio*

obliqua (vorbirea indirectă). Theodor Simenschi și Gheorghe Ivănescu sunt de părere că acuzativul cu infinitiv independent trebuie să fi apărut ulterior, din cel dependent. În scrierile lui Homer, în loc de nominativul cu infinitiv imperativ, apare acuzativul cu infinitiv. În inscripțiile grecești, construcția *Acuzativul cu infinitiv* exprimă o prescripție. Concluzia cercetătorilor este că „la infinitivul imperativ se putea întrebuița atât nominativul, cât și acuzativul ca subiect”. (ibidem, p. 439). Așa cum s-a menționat (Maria Iliescu, 1965, p.293) această construcție cunoscută sub numele de *acuzativ cu infinitiv* este o construcție comună mai multor limbi indo-europene: limbile indo-iraniene, limbile germanice, limba greacă, limba latină, limbile romanice

I.1. Acuzativul cu infinitiv în latina clasică

Pe tot parcursul evoluției limbii latine, în propozițiile subordonate se utiliza subiectul în acuzativ (în propoziția completivă) și în ablativ (în construcții absolute) și predicatul verbal exprimat prin verbe la modul *infinitiv prezent* sau *infinitiv perfect*.

Infinitivul prezent indică raportul de simultaneitate cu regenta. *Infinitivul perfect* indică raportul de anterioritate față de regentă.

Există câteva categorii de verbe care cer completiva infinitivală, dintre care:

a) Verba dicendi (verbe de exprimare): dicere „a spune”; narrare „a povesti”; nuntiare „a anunța”; scribere „a scrie”; respondere „a răspunde” etc. b) Verba voluntatis (verbe de voință): velle „a voi”; nolle „a nu voi”; malle „a prefera”; cupere „a dori”, iubere „a porunci” etc. c) Verba sentiendi (verbe de percepție și intelect): sentire „a simți”; audire „a auzi”; videre „a vedea”; scire „a ști”; putare „a crede” etc. d) Verba affectuum (verbe de sentiment): gaudere „a se bucura”; dolere „a regreta”; sperare „a spera”; mirari „a se mira”. e) Verbe impersonale și expresii verbale impersonale – pe lângă această categorie, completiva infinitivală are rol de subiect: decet „se cuvine”; oportet „trebuie”; licet „este permis”; fama est „se spune”; certum est „este sigur”; utile est „este folositor”, facile est „este ușor” etc.

Există și câteva excepții. În latina arhaică, acuzativul cu infinitiv este frecvent după *verba affectum*. Din categoria *verbelor dicendi*, cele mai numeroase sunt construite cu *Acuzativul cu infinitiv* încă de la Plaut. Începând din secolul al III-lea, acuzativul cu infinitiv după *verba dicendi* începe să fie înlocuit de propoziții subordonate conjuncționale.

Grupul *verbelor sentiendi* se găsește folosit cu acuzativul cu infinitiv încă din perioada arhaică. Aceste verbe continuă să se construiască cu infinitiv și în latina târzie. După predicatul exprimate prin verbe impersonale, acuzativul cu infinitiv s-a generalizat la verbe ca: *conducit, licet, placet, videtur*.

I.1.1. Valorile semantice ale infinitivului cu funcție de predicat

Infinitivul descriptiv, numit și istoric sau narativ, a fost utilizat ca infinitiv absolut, cu funcția de predicat verbal, la timpul prezent cu aspect de *infectum* (echivalent cu imperfectul), în general, la persoana a III-a. Sorin Stati (*Istoria limbii române I*: 1965: 189) considera că infinitivul istoric a fost la origine tot o frază nominală. Utilizarea infinitivului descriptiv avea drept consecințe, economia sintactică precum și o concentrare a frazei. Plautus și mai ales, Terențius au folosit acest tip de infinitiv, în piesele de teatru. Este utilizat frecvent în lucrările istoriografiei clasice, datorită faptului că prilejuia concizia narației (la Salustius, Titus Livius).

Infinitivul exclamativ sau al indignării are, aproximativ, aceeași evoluție cu infinitivul descriptiv, fiind, o caracteristică a limbii de conversație. Se utilizează cu funcția sintactică de predicat, în toată literatura timpurie. Infinitivul exclamativ a fost utilizat de Cicero, în special în Verrine. Istoriografii preferă mai puțin această construcție. Sub influența greacă, infinitivul exclamativ a devenit exclusiv livresc.

I.2. Construcția nominativ cu infinitiv în latina clasică

Nu întotdeauna, în istoria limbii latine s-a folosit construcția infinitiv cu acuzativ, ci și o altă construcție, cu impact asupra infinitivului dezvoltat în limbile romanice, respectiv, *nominativul cu infinitivul*. Dacă subiectul unui acuzativ cu infinitiv care depinde un *verb declarandi* nu este exprimat, numele predicativ stă în cazul acuzativ. Uneori, stă în cazul nominativ datorită faptului că este atras de subiectul verbului din principală. Ne găsim, în această situație, în fața construcției nominativ cu infinitiv: *ait esse paratus*.

La dezvoltarea construcției a contribuit limba greacă, fapt argumentat în literatura de specialitate prin câteva aspecte: 1. nominativul cu infinitiv nu se găsește în latina arhaică, după *verbele sentiendi și dicendi*; 2. tendința de reducere a impersonalului. Când „subiectul *verbului declarandi* era nedeterminat, preciza Maria Iliescu (în *Istoria limbii române I*, 1965, p.296), limba veche folosea în mod curent pasivul impersonal cu acuzativul cu infinitiv: *dicitur Gallos in Italiam transisse*”.

Din aceeași sursă, reținem faptul că ulterior, în multe cazuri, verbul capătă funcție personală, acordându-se cu subiectul acuzativului cu infinitiv care, la rândul său, trecut la nominativ, devine subiect al regentei: „*Galli dicuntur in Italiam transisse*.”(idem). Nominativul cu infinitiv după verbe pasive este foarte frecvent la Cicero și Caesar și se extinde în epoca imperială și la verbe ca: *promittor, speror, scior, colligor*., care nu se construiau astfel în latina clasică”(idem)

I.3. Predicatul exprimat prin verb la infinitiv: Construcții infinitivale în latina târzie

În latina târzie, literatura de specialitate, face o deosebire netă între *verbele declarandi* și *sentiendi* pe de o parte, și *verbele voluntatis*, pe de altă parte. Începând din sec. al III-lea al e.n., construcția acuzativ cu infinitiv se utilizează din ce în ce mai puțin în context. Este înlocuită cu subordonate conjunctivale (introduse prin *quod, quia* și mai rar prin *ut*.), mai ales în textele religioase cu caracter popular, traduse din grecește. În *Itala*, tradusă de Ciprian, „se găsesc 113 conjunctivale față de 31 acuzative cu infinitiv, în *Vitae Patrum* se găsesc 530 de subordonate conjunctivale față de 275 acuzative cu infinitiv.” (Maria Iliescu, 297)

Construcția infinitivală cu acuzativul nu dispare însă, în această perioadă de evoluție, predicatul exprimat prin infinitiv fiind utilizat până la sfârșitul latinității. Utilizarea acuzativului cu infinitivul după *facere* devine generală în epoca târzie. Exemple se găsesc la Tertulian, Ciprian, Hieronimus. Numărul predicatelor la infinitiv cu subiect în acuzativ crește, în latina târzie, mai ales în ceea ce privește *verbele sentiendi*. Construcția se extinde chiar la verbe la care era neobișnuită în epoca clasică, cum ar fi: *petere, orare, precari, postulare*.

În epoca târzie, folosirea acuzativului cu infinitiv după *facere*, devine generală. Treptat, construcția infinitivală devine o construcție cvasi-autonomă față de propoziția principală. Dintre cauze, literatura de specialitate amintește tendința de analiză și claritate a limbii, care prefera exprimarea cu ajutorul unei propoziții complete conjunctivale. Cîștigă teren aceste subordonate complete, în perioada latinității târzii. La sfârșitul secolului al II-lea acuzativul cu infinitiv este rar folosit în traducerile Bibliei și în scrierile autorilor creștini.

II. Predicatul exprimat prin verb la infinitiv, în limbile romanice

În limbile romanice, există, cel puțin, la nivel formal, o tendință spre regularizarea formelor. Predicatul exprimat prin verb la infinitiv îl regăsim și în limbile romanice occidentale. Așa cum s-a mai spus, acest tip de predicat continuă tendințele manifestate, începute în latina populară și arhaică și menținute în latina târzie. În limbile romanice occidentale, acuzativul cu infinitiv de tip popular apare după verbe cauzative, verbe care arată voința. Există o deosebire fundamentală între acuzativul cu infinitiv din latina clasică și acuzativul cu infinitiv din limbile romanice: limbile romanice nu cunosc un acuzativ cu infinitiv care formează un tot unitar. Subiectul acuzativului cu infinitiv este în toate

situațiile legat, în mod direct sau indirect, de verbul regent, ca în exemplul următor, din limba franceză: fr. je le vois *venir*.

În limba italiană (Mihaela Cârstea–Romașcanu, 1980, p. 360-369) utilizarea infinitivului cu valoare predicativă este diversificată în situațiile de comunicare: 1. În propozițiile predicative se folosește infinitivul dacă acestea au subiectul uman, indefinit și omis: it. Il problema è /di *arrivare* in tempo./

2. În *propoziția subiectivă*, dacă subiectul acesteia este uman și indefinit, iar verbul regent este de tipul *essere*, *possibile* etc se utilizează infinitivul: it. Bisogna / *chiudere* la porta/(E nevoie să închidem poarta.) unde „...*chiudere* la porta” este propoziție subiectivă, iar „Bisogna” este propoziție principală și regentă (idem).

3. În *propozițiile complementive directe* se folosește infinitivul, dacă subiectul propoziției complementive directe este identic cu subiectul verbului regent: it. Volio/ *partire* adesso./ unde „...*partire* adesso” este completivă directă, iar „Volio..”, propoziție principală și regentă. 4. Nu se poate utiliza infinitivul dacă în completivă lipsesc atât subiectul cât și complementul direct.

În limba română, infinitivul ca formă verbală nepersonală și nepredicativă a pierdut satutul de verb, atât prin absența flexiunii de persoană, număr, cât și prin faptul de a fi pierdut „ancorarea situațională și temporală și, implicit, natura procesual-predicativă”(GALR 2005:486). Este tratat, cu excepțiile necesare, doar din perspectiva funcției denominative (funcția de a da nume unei acțiuni). Infinitivul denumește acțiunea verbului în interiorul sistemului lexical al limbii, așa cum forma absolută a substantivului acauzală, denumește ”obiectual” substanțe – ”obiecte” interpretate lingvistic: *a călători – călătorie*. Nedefinindu-se printr-o mare bogăție de forme gramaticale, infinitivul a fost inclus în categoria *modurilor* numai prin tradiția indo-europeană.

III. Predicatul verbal exprimat prin verb la infinitiv- în construcțiile acuzativ cu infinitiv- în limba engleză

Nu numai în limbile romanice a supraviețuit predicatul exprimat prin verbe la infinitiv în construcții complexe, ci și în limba engleză (Georgiana Gălățeanu-Fârnoagă, Ecaterina Comișel 1993: p.194). Ca și în cazul construcțiilor infinitivale latine, construcțiile complexe din limba engleză au caracter predicativ, deoarece între elementul nominal (reprezentat de regulă, printr-un acuzativ sau nominativ) și elementul verbal (reprezentat printr-un infinitiv, cu formă în *-ing*) se stabilește un raport predicativ implicit. Forma nepersonală a verbului funcționează ca predicat al elementului nominal. Este o funcție considerată (idem) implicită și nu exprimată, deoarece formele nepersonale nu sunt marcate prin categoria de persoană.

III.1. Construcțiile cu acuzativ în limba engleză

Așa cum se menționează în sursa utilizată de noi (Georgiana Gălățeanu-Fârnoagă, Ecaterina Comișel 1993), construcțiile cu acuzativ sunt alcătuite în limba engleză, dintr-un substantiv sau pronume în cazul acuzativ și un verb la infinitiv, care se află față de primul element într-un raport predicativ. Cercetătorii oferă următorul exemplu: en. I noticed *them shske* hands.(Am observat că și-au dat mâna.). Verbele tranzitive urmate de un acuzativ cu infinitiv pot exprima: 1. *percepția senzorială*: *see, hear, notice* etc.[Did anyone see *Mary leave* the house ? (A văzut-o cineva pe Mary plecând de acasă?) unde „...Mary”este complementul direct, iar „*leave*”verbul la infinitiv cu funcție de predicat.]; 2. *activități mintale*: *think, consider, expect* etc[en. A lot of people supposed *her to be* right.(Multă lume credea că are dreptate).]; 3. *dorința sau intenția*: *want, wish, desire* etc; 4. *sentimente*: *like, dislike, love, hate* etc [en. I hate *you to be* troubled.(Nu-mi place să fii deranjat.); 5. *un ordin sau o promisiune*: *command, order, allow*; 6. *cauza*: *verbe cauzative* - *cause, make, have, get*... [en. What *makes you think* so?]; 6. *verbe declarative*: *declare, pronounce, report*[en. Everyone reported *him to be* good for this job.(Toți au spus că el este bun pentru această treabă).].

Construcția Acuzativ cu infinitiv este folosită după anumite clase de verbe. Conform sursei citate, un acuzativ cu infinitiv poate apărea și după un adjectiv sau un substantiv, situație în care este precedat de prepoziția *for*: en. It was *UNUSUAL for him to write* such a long letter.(De obicei el nu scria o scrisoare așa de lungă.)

III.2. Construcțiile cu nominativ în limba engleză

Construcțiile cu nominativul sunt alcătuite dintr-un substantiv sau pronume în cazul nominativ și un verb la infinitiv sau participiu prezent între care se află un verb la o formă personală: **He happened to be a hard-working pupil. She was seen crossing the street.**(cf. Georgiana Gălățeanu-Fârnoagă, Ecaterina Comișel 1993)

Nominativul cu infinitiv se folosește după următoarele verbe: 1. după verbe intransitive - seem, appear, chance; etc care sunt perechi sinonimice: He [appeared] to be pleased with the arrangement.(El părea să fie mulțumit); 2. după verbe declarative la diateza pasivă: say, declare, report etc; după verbul copulativ **be** și unul dintre adjectivele: *likely, unlikely, sure* (idem).

III.3. Nominativul absolut în limba engleză

Așa cum se menționează în toată literatura de specialitate, nominativul absolut este întrebuințat în cazul în care subiectul construcției predicative cu infinitiv sau participiu este diferit de cel al propoziției care are un verb predicativ. Construcția cu nominativul absolut conține în structura sa un substantiv la nominativ și un infinitiv, participiu prezent sau participiu trecut, care se află în raport predicativ față de substantiv: They forwarded the heavy equipment by sea, *to the perishables be sent* by air. Au expediat echipamentul greu cu vaporul, urmând ca mărfurile perisabile să fie trimise cu avionul (cf. Georgiana Gălățeanu-Fârnoagă, Ecaterina Comișel 1993). Construcțiile cu nominativul absolut sunt folosite pe plan sintactic pentru reducerea unor propoziții subordonate circumstanțiale la complementele circumstanțiale de timp, de cauză, de condiție.

Bibliografia

- Bujor, Chiriac 1971: I.I.Bujor, Fr.Chiriac, *Gramatica limbii latine*, Bucuresti, Editura Științifică.
- Cârstea-Romașcanu 1980: Mihaela Cârstea-Romașcanu, *Gramatica practică a limbii italiene*, Editura Științifică și Enciclopedică, București.
- Gălățeanu-Fârnoagă, Comișel 1993: Georgiana Gălățeanu-Fârnoagă, Ecaterina Comișel, *Gramatica limbii engleze*, Omega Press & Rai, București.
- Gramatica limbii române I. Cuvântul* (colectiv) 2005: *Gramatica limbii române I*. Editura Academia Română – Institutul de lingvistică ”Iorgu Iordan – Al. Rosetti”.
- Iliescu, Maria 1965: Maria Iliescu, *Istoria limbii române I*, coord. acad. Al. Rosetti, Ed. Academiei R.S.R., București,
- Simenschi, Ivănescu 1981: Theodor Simenschi, Gheorghe Ivănescu, *Gramatica comparată a limbilor indoeuropene*, Editura Enciclopedică și Pedagogică, București, 1981.
- Stati, Sorin 1965: Sorin Stati în *Istoria limbii române I*, coord. acad. Al. Rosetti, Ed. Academiei R.S.R., București.